

Tine Logar

DIALEKTOLOŠKE ŠTUDIJE*

XI

SLOVENSKI GOVORI V ISTRI IN NJIHOVA GENEZA

Slovenski govori v Istri so med tistimi našimi govori, o katerih se doslej ni mnogo pisalo. Pred vojno se je z njimi bežno ukvarjal poljski jezikoslovec *M. Małecki*, ki je 1930. leta izdal študijo »Przegląd słowiańskich gwar Istrii«, katero je v mnogo večji meri kot slovenskim posvetil opisu čakavskih in štokavskih istrskih govorov. Vendarle je bilo tudi tistih nekaj strani, kjer razpravlja o slovenskih istrskih govorih, za našo dialektologijo med obema vojnoma izredno dragocenih, saj so bile tu prve za domačo in mednarodno javnost napisane presenetljivo zanesljive informacije o govorici tistih zamejnih slovenskih krajev, kamor noga našega dialektologa več kot 25 let ni smela stopiti in ki jih kot etnično in jezikovno slovenskih uradno pravzaprav niti ni bilo.

Razpravljajoč o istrskih slovenskih govorih, Małecki najprej določa njihov teritorij oziroma razširjenost. Na vzhodu segajo po njem na črto Trst—Reka do Markovščine, odtod dalje pa jih linija Markovščina—Ratitovec—Sočerga—Trebeše—tek reke Dragonje do izliva v morje loči od čakavsko-slovenskih in čakavsko-štokavskih govorov. Na tem teritoriju razločuje Małecki dva govora: jugozahodnega *pomjanskega* in severovzhodnega *dekanskega*. Meja med njima poteka po njem od Kopra preko Pobegov in Cezarjev do Kubeda, odtod dalje pa po cesti Trst—Buzet do Sočerge in Dvorov. Tu omenjene vasi spadajo po Małeckem še k dekanskemu govoru, o katerem pravi, da je po vsem svojem razvoju bolj slovenski, kar se kaže zlasti v bogatem razvoju vokalizma, predvsem v diftongih in reduciranih vokalih. Na drugi strani pa ima pomjanski govor za sorodnejšega s srbohrvatskimi istrskimi govori, kar se kaže v preprostem vokalizmu, monoftongih in v manj razviti vokalni redukciji. Małecki seveda na kratko našteva tudi vse poglobitve značilnosti in razločke med obema govoroma.

* Glej Slavistično revijo XI, 1958, 145—155.

Drugi, ki je pisal med obema vojnama o teh govorih, je bil Fran Ramovš. V svojih Dialektih jim je odmeril 5 strani. Lastnega gradiva o njih ni imel, zato je uporabil tisto, ki ga je objavil Malecki. Tudi on razločuje dva dialekta: jugozahodnega imenuje *šavrinskega*, severovzhodnega pa *brkinskega*. Mejo med njima pa je potegnil od Škocjana pri Kopru na Lopar—Lačno in Zazid, torej deloma drugače kot pred njim Malecki. Sicer pa je šavrinskemu dialektu pripisal tiste značilnosti, kot jih ima Maleckega pomjanski govor, brkinskemu pa lastnosti dekankega govora. Bistvenih korektur, sprememb ali dodatkov v tem pogledu pri Ramovšu ni. Pač pa je novo to, da je svojemu brkinskemu govoru odmeril mnogo širše ozemlje, kot ga je imel Maleckega dekanski govor, kajti vzhodno mejo je pomaknil s črte Trst—Markovščina prav na nekdanjo deželno mejo med Istro in Kranjsko, mejo, ki je potekala po sredi Brkinov nad notranjsko Reko in ki je po Ramovšu hkrati zahodna meja notranjskega narečja. Tako bi se po Ramovšu po večjem delu Brkinov govorilo brkinsko narečje, po svojih jezikovnih značilnostih identično z Maleckega dekanskim govorom. Tu je Ramovš napravil dve napaki: na eni strani je pripisal zahodnemu delu Brkinov do nekdanje deželne meje govorico, kakršno je Malecki našel mnogo bolj zahodno od tod, po pravi Istri, na drugi strani pa se po njem v Brkinih govorita dva različna, čeprav v marsičem sorodna dialekta; istrski brkinski do deželne meje, potekajoče po sredi Brkinov, in notranjski od tod dalje proti vzhodu.

Če bi Ramovš imel priliko se vsaj bežno pomuditi v Istri in Brkinih in prisluhniti tamkajšnjemu govoru, kar pa mu pred vojno ni bilo mogoče, bi takoj spoznal, da ta razmejitev med notranjskim in njegovim brkinskim dialektom ni realna. Brkini so namreč enoten, iz kraja v kraj, seveda malo zdiferenciran dialektičen prostor, koder se govori približno taka govorica, kakršno je Ramovš opisal v svojem notranjskem dialektu, torej govorica, ki jo zelo podobno slišimo okoli Ilirske Bistrice, po Pivki, okoli Postojne, po Krasu okoli Sežane in končno bolj ali manj podobna, genetično pa vsekakor isto, tudi po večjem delu zgornje in srednje Vipavske doline v okolici Vipave in Ajdovščine. Ta govorica sega na zahodu in jugu prav do tiste črte, ki jo je Malecki označil kot vzhodno mejo svojega dekanskega govora, namreč do linije Trst—Markovščina. Govorica zahodno od tod, torej po Maleckem dekanski govor, pa ima že nekatere poteze, po katerih se *bistveno* in tudi akustično zaznavno razločuje od brkinske oziroma notranjske. Takega brkinskega dialekta,

kakršnega je domneval Ramovš, torej ni, kajti po Brkinih se govori notranjščina. Do tega zaključka sem prišel pred leti po nekajtedenskem dialektološkem delu za SLA po Brkinih. Do istega sklepa je prišel kasneje asistent Jaka Rigler, ki si je za svojo doktorsko tezo izbral prav podroben jezikovni opis tega dialektičnega področja. Kot že v nekaterih drugih primerih se je tudi tu pokazalo, da je Ramovš ob razumljivem pomanjkanju podatkov s terena pri razmejevanju dialektov pripisoval preveliko važnost še ne tako starim upravnim mejam, ki so za današnjo jezikovno razčlenjenost največkrat brez večjega pomena, kajti te vrste meje niso bile take pregraje, ki bi ovirale ali celo onemogočile medsebojno občevanje ljudi z obeh strani. Večinoma je mnogo pomembnejša za dialektizacijo geografska ovira, hribovje, gorovje, reka, močvirje in podobno, če je v resnici bariera, ki če že ne onemogoča, pa vsaj otežuje komunikacije. Nadalje seveda tudi prvotna naselitev ali kasnejša kolonizacija. To so stvari, ki jih človek vedno znova lahko ugotovi pri terenskem dialektološkem delu.

Po vsem, kar sem povedal, nimam namena govoriti o govorici po Brkinih, čeprav je geografsko že v Istri, saj o njej razen že rečenega ne bi mogel dati nič bistveno novega, zavedajoč se seveda, da je to notranjska govorica. Razen tega pa je o njej napisal J. Rigler debelo študijo, v kateri podrobno, od vasi do vasi zasleduje in opisuje vsak najmanjši pojav in njegovo spremembo v sosednji vasi. Svoj prikaz bom posvetil tistemu istrskemu jezikovnemu ozemlju, ki je zahodni sosed brkinskih notranjskih govorov in ki ga je prav na kratko opisal že Mačeki. V preteklih letih sem se po teh krajih v zaledju Kopra, Trsta, Izole in Pirana mudil več tednov in zbral precej bogato dialektološko gradivo, ki sem ga nato urejal, med seboj primerjal in tako skušal priti do nekih jasnih pogledov o njem. Vendar kljub dovolj velikemu gradivu iz skoraj vseh večjih istrskih slovenskih vasi popolnoma zadovoljive sinteze o teh govorih še ne bi mogel dati. Vedno bolj sem prepričan, da je Mačeki, čeprav je študiju teh govorov posvetil malo časa, videl jasno in presojal pravilno. V Istri jugozahodno od Brkinov se res govorita dva govora: *pomjanski* ali po Ramovšu šavrinski, ki je bližji srbohrvaškimi, in *dekanski* ali kakorkoli ga že imenujemo, samo ne brkinski, ki je razvojno popolnoma slovenski. Meja med njima je po mojih mislih prej tista, ki jo je začrtal Ramovš, kakor pa ona, ki jo navaja Mačeki, kajti govorica Smokvice, Movraža, Sočerge in Rakitovca, ki jo Mačeki prišteva k dekanskemu govoru, je bližja pomjanskemu ko dekanskemu, čeprav jo

nekateri, zlasti mlajši razvoji, tesneje povezujejo z dekanskim področjem. Pač pa je sredi tako imenovanega dekanskega govora — in to je novo — jezikovni otok s Kubedom, Gračiščem, Hrastovljami, Dolom in Zazidom (kako govore v Podpeči in Loki, ne vem), kjer govore drugače kot v Dekanih, pa tudi ne tako kot v Pomjanu oziroma Šavrinih, pač pa zelo podobno kot v Brkinih in sploh na Notranjskem.

Oglejmo si sedaj po vrsti govorico vseh teh treh pasov.

1. Južno in jugovzhodno od Trsta, v krajih, kot so Dolina, Boršt, Mačkovlje, Plavje, Škofije, Osp, Tinjan, Kastelec, Sacerb, Dekani, Rižana, Bertoki, Cezarji, Pobegi, Sv. Anton, Prešnica, Podgorje, Klanec in gotovo še kje, se govori govorica, v kateri so se v homogeno enoto zlili taki pojavi, ki so značilni na eni strani za notranjske, na drugi pa za beneško kraške govore, poleg tega pa so v njej nastali še nekateri avtohtoni istrski razvoji. Glasoslovna osnova teh govorov je po mojem mnenju *notranjska*, se pravi, to ozemlje so v osnovi naselili ljudje, ki so govorili notranjsko. Med notranjske prištevam zlasti te pojave:

1. $u < y$ v dolgih in kratkih zlogih (*tŷp*, *tŷpet*, *tŷχna*, *mŷxa*, *lŷpit*, *klebŷk*, *kərčŷl*, *čebŷla*, *žŷr*, *frŷšte*, *stŷta* — Prešnica; *lŷkna*, *bŷža*, *sŷxa*, *rŷxa*, *na rŷšj* — Kastelec);

2. sovpad refleksov za predtonični in kratko poudarjeni *i* in *u* (*nŷč*, *sŷt*, *spŷt*, *mŷš*, *tŷč*; *krŷx*, *plŷx* — Podgorje; *lesica*, *čepila*, *zamedila* — Dekani);

3. razvoj psl. *o* v *u* (*nŷs*, *bŷs*, *rŷx*, *nŷc* — Kastelec; *kŷluə*, *sŷra*, *ŷs*, *ŷkuə* — Dekani; *kŷst*, *mesŷ*, *ŷku*, *zŷin* — Prešnica);

4. razvoj *o* > *uo/ua*, kajti beneški govori ob srednji Soči, Idrijci in Nadiži imajo zanj še sedaj široki *o*. Mnenja sem, da so nekoč ti govori bili razširjeni po vsem zahodnem robu slovenskega ozemlja in tudi v zaledju Trsta (*ŷuoba*, *rŷop*, *rŷofe*, *na rŷobi* — Prešnica; *ukrŷoŷu*, *utkŷot*, *kŷot* — Podgorje);

5. polglasnik *temne* barve v vseh kratkih, kratko poudarjenih in sekundarno poudarjenih zlogih (*mŷyla*, *bŷzŷac*, *stŷza*, *dŷnəs*, *dŷska* — Prešnica; *pŷsa*, *dŷža*, *stŷza* — Dekani; *skŷdiŷ*, *sŷmiŷ* — Podgorje);

6. razvoj *-o* > *-ŷ/-u* ali celo v *-uə* ter *-ŷ* > *-uə* in *-e* > *-ie* (*ŷilu*, *karŷtu*, *kŷlu*, *mliekŷ* — Prešnica; *kuŷzŷuə*, *sis sŷstruə* — Dekani).

Od konzonantičnih pojavov je notranjski ohranjeni ali na novo nastali velarni *l* pred zadnjimi vokali (*žbiŷta*, *kŷluə*, *galŷop*, *čŷluə* — Dekani).

Prav gotovo notranjska je tudi sekundarna palatalizacija velarnih konzonantov *k, g, h*, ki je po teh krajih še splošna (*mûoće, na klîbûće, frûšće, u bûošćij; bærjêše, bitêje; lieše, varîešę, sîšij, muše* — Dekani; *žienstê, na smrieti, liešntî, rûote; nûoje, dûoje; na strieši, mieši, ȳriešię* — Prešnica; *mûočje, liešncj, šćira, u snieję, strije, u triepšię* — Podgorje).

Pojavov, ki so po svojem izvoru lahko notranjski, pa tudi splošno obrobni zahodnoslovenski, kot so *ou* ali *u* za dolgi vokalični *l*, prehod *g* v spirant *ȳ*, palatalni glasovi *l, n, t/c, št/šč*, seveda ne štejem med samo notranjski prispevek k nastanku tega govora.

Psl. *ê* zastopa v tem govoru diftong *ie*. To zastopstvo seveda ni notranjsko, kajti tedaj bi pričakovali *ei/aï* ali celo dolga *ę/ę*, medtem ko je *ie* značilen tudi za govore po zahodnem Krasu, dalje za vse beneške dialekte do Režije kakor tudi za govore ob srednji in zgornji Soči, da omenim samo najbližji teritorij tega refleksa. Tega važnega zastopnika za nekdanji *ê* vsaj na videz ni mogoče spraviti v notranjsko poreklo tega istrskega govora. Vendarle mislim, da si je stvar mogoče po vsem verjetno razložiti tudi iz notranjščine. Predstavljam si jo takole: Govorica z razvojem *ê > ie* se je razširila od Koroške preko Režije, Benečije in zahodnega Krasa do morja v okolici Devina in Trsta, tu pa je na široki fronti zadela na govore, ki je prodirala proti morju in v Istro z Notranjskega. Kot povsod, kjer sta na slovenskem ozemlju trčila druga ob drugo dialektični bazi z glasovoma *ie* oziroma *ei* za prvotni *ê*, se je tudi tu začelo prilagajanje in približevanje, in sicer na ta način, da se diftong *ei* monoftongira v *ę/ę*, ki pa se utegne nato ponovno diftongirati, vendarle ne več v *ei*, ampak v *ie*, in prav to se je moralo zgoditi v tem istrskem govoru. Zato sem mnenja, da *ie* za *ê* tod ni direktno prevzet iz beneško-kraških govorov, ampak sekundarno razvit iz notranjskega *ei* zaradi intenzivnega in že starega stika tega govora z beneškimi in kraškimi govori, ki so imeli *ie* za *ê* že od vsega začetka (*pîesa, riępa, lietu, čerîešna, želiezu kafienu, dlietu, ȳniezdu* — Dekani; *kulięnô, svieća, sienô, polieňô, sieme, nerîesac* — Osp; *mliękô, na mlięę, na smriętj, cięsta, liešntî, brîęę, palięno, u triępži* — Prešnica; *brîęza, miešac, drięvi* — Podgorje).

Po mojem mnenju akustično in genetično najzanimivejši pa je v tem govoru današnji zastopnik za *ę*, dalje za padajoči in novoakutirani *e*, namreč glasovna skupina *ię*. Mnenja sem, da gre tu za istrsko inovacijo, nastalo po križanju notranjskega *ie* za iste psl. glasove in zahodno slovenskega oziroma beneškega *ę*, kakršnega še danes govore za etimološki

ě in è po Benečiji, ob srednji Soči, v Solkanu in drugod, medtem ko so nekdanji široki zastopnik za *e* v teh južnih beneških govorih preko *á* že razširili v *a*, a ga v nadiškem dialektu in deloma po Banjški planoti še danes slišimo. Ko je prišlo do kontakta med notranjščino in beneškimi govori na široki fronti po Krasu in zaledju Trsta, se je v beneščini teh krajev gotovo še govoril *e* za *e*, medtem ko so Notranjci imeli zanj že *ie*. Po kontaminaciji obeh refleksov ($ie \times e > i\bar{e}$) je tako nastal diftong *iĕ*, ki je za te govore tako zelo karakterističen (*triĕsen*, *viĕžen*, *piĕt*; *liĕt*, *žbiĕla*, *ušiĕsuð*, *ziĕle* — Dekani; *γliĕdou*, *piĕtak*, *dniĕwa*, *uliĕsa*, *dərviĕsa*, *čiĕsen*, *nebiĕsa* — Prešnica; *riĕp*, *γuviĕdò*, *sərciĕ*, *riĕbra* — Podgorje).

V tej zvezi bi rad samo mimogrede opozoril še na eno stvar, da je namreč po mojem mnenju celotno kraško narečje, kakor ga je opisal Štrekelj in za njim Ramovš, sekundarna tvorba, nastala zaradi mešanja beneško-slovenskih (briških) in notranjskih jezikovnih elementov. Kjerkoli se n. pr. po Krasu prav do morja še govori glas *a* za psl. *e*, je to ostanek nekdanje beneške govorice, nekoč razširjene vse do morja pri Devinu in Trstu, danes pa preplavljene in prekrite z notranjskimi dialektičnimi nanosi. Do tega rezultata me je privedlo lingvistično geografsko raziskovanje po Vipavski dolini, na Krasu in v Istri.

Za glasovno karakteristiko tega istrskega govora moram navesti vsaj še dve podrobnosti: prehod končnega $-m > -n$, ki je lasten tako rekoč vsemu slovenskemu in hrvaškemu zahodu (*dĕlan*, *triĕsen*, *pliĕšen*, *siĕden* — Kastelec; *kusĭn*, *krāwan*, *s kōñan*, *pāsən* — Osp) in rabo predloga *pri* (*pele*, *peli*) z genitivom. Tu gre lahko za vpliv srbohrvaških govorov (*kod*), lahko pa sta se tudi med seboj pomešala predloga *pri* in *poleg* (*pər zĭda*, *pər strĭca*, *pər kuāña* — Dekani).

Govorica tega področja je torej v glasovnem pogledu po mojem mnenju v bistvu notranjska, le dva, trije elementi v njej so posledica mešanja starih beneško-kraških govorov in notranjščine oziroma na tej osnovi samostojno razviti. Znatnih vplivov srbohrvaških istrskih govorov tu ni (lokalni *u* za dolgi vokalični *l* se je razvil iz starejšega *ou* po asimilaciji, ne pa naravnost iz *ul* kot v sh.), silen pa je romanski delež v besednem zakladu. Dokaz za popolnoma slovenski glasoslovni razvoj teh govorov so zlasti številni diftongi na eni in reducirani vokali na drugi strani.

II. Sredi pravkar obravnavanega istrskega dialektičnega ozemlja je jezikovni otoček, kjer se govori deloma drugačna govorica, kot sem jo doslej opisoval. Pri tem mislim na govore vasi *Kubed*, *Gračišče*, *Hra-*

stoolje, Dol in Zazid (kako je v *Podpeči* in *Loki*, ne vem, ker jih nisem obiskal!). Zdi se, kot da se je tod ohranila konservirana čista notranjska govornica brez prej opisanih inovacij: refleks za *ê* je tu *ai/ä/ę*, torej kot kjerkoli na Notranjskem, na Pivki, v Brkinih ali Vipavski dolini (*stêjina, u lasêx, trâbux, mêix, kulânua, lâtuə, dâtua, vâtər, cāta, lâpa, narêisac, māsac, brāx* — Kubed; *γnêzdo, strêla, mêx, pêna, dlêta, strêxa* — Gračišče). Nobenega sledu ni tod o glasovni skupini *ie* za prvotne *e*-jevske vokale in nosnik *ę*. Pač pa zanje govore običajni notranjski zastopnik, diftongični *ie* (*prieta, pies, zibe me, pietak, γliedən* — Gračišče; *te-lieta, riep, deviet, pieta, nayie* — Kubed).

Kako bi sî razložili ta jezikovno geografsko nenavadni pojav? Mislim, da si ga je mogoče razlagati na dva načina: ali gre za ohranitev stare govornice, torej za jezikovni arhaizem, ki se je obdržal v odročnih, manj pristopnih krajih, ali pa so se v te kraje v kasnejših stoletjih priselili novi naseljenci z Notranjskega in se njihova govornica še ni utegnila asimilirati jezikovni okolici. V prid te druge hipoteze bi govoril morda interesanten pojav v njihovi govornici: izredno labiovelarna narava nekdanjega *ə*, ki je privedla do tega, da se tod za labiali govori zanj glasovna skupina *uə* ali v posttonični poziciji *u* (*puəs, muəyla, buəzɣuje; sēmuū, cāpuc, krāmpul* — Kubed). Izredno labiovelarne zastopnike za polglasnik v resnici najdemo ponekod na Notranjskem, kjer govore zanje široki *o* (*pŕs!*).

III. Tretji dialektični teritorij obsega ostalo ozemlje slovenske Istre s takimi kraji, kot so *Pomjan, Šmarje, Marezige, Krkavče, Nova vas, Sočerga, Trebeše, Rakitovec* in drugi. Seveda tudi tod govornica ni popolnoma enaka, vendarle je med posameznimi vasi toliko bistvenih skupnosti, da lahko govorimo o enem samem dialektu, ki se v neklih važnih stvareh zelo loči od obeh prej imenovanih. Medtem ko se okoli Marezig za *ê* in *o* še slišita diftonga *ie* in *uo*, za vse ostale psl. vokale pa sami monoftongi, pa sta na ostalem ozemlju v smeri proti hrvaškim istrskim govorom tudi ta dva zastopana z ozkima *ę* in *o*, tako da je tod *monoftongični vokalni sistem popolnoma prevladal*. Same monoftonge slišimo v Rakitovcu, Sočergi, Trebešah, Pomjanu, Krkavčah, Ravni, Novi vasi, Kortah in v njihovi okolici.

V teh krajih imamo po večini tri kvalitetne odtenke dolgega *e*-ja, in sicer ozki *e* za nekdanji *ê* (*svêla, mlêko, γnêzdo, snêx, narêisac, rêpa, dlêta* — Pomjan; *nadêjā, mêšac, kulêno, žalêzo, mêsto, sêma, lêxā* — Krkavče; *smrêkwa, cêpoc, narêsoc, γnêzda* — Sočerga; *mêsoc, cêpoc,*

klěšte — Trebeše), dalje široki *e* za nosni *ę*, za *ě* in *è*, ki je po mojem mnenju nastal po monoftongizaciji glasovne skupine *iĕ*, katero govore za te glasove po sosednjem ozemlju, ki sem o njem govoril prej (*pĕtāk, narĕdu, srĕta, klĕla, ȳlĕdaš, lĕt, mĕt, dnĕwa, šĕs, sĕdan, rĕku, zĕle* — Pomjan; *žbĕla, ȳfĕra, papĕu, ucĕ, pĕs, pĕtāk, prĕdā* — Krkavče; *talĕta, pĕtok, trĕsen, sārĕĕ, mĕt, lĕt* — Trebeše; *jĕtra, zĕla, prĕla, pĕro, žĕgon, učĕra* — Sočerga) ter končno izredno široki *ä* ali celo sprednji *ā* za sekundarno poudarjena *e* in *ə*, dalje za kratko akcentuirana *e* in *ə*, za posttonični *e* in končno tudi za kratko poudarjeni in posttonični *a* v zaprtem zlogu (*-āt* in *-at*). Vsi ti glasovi so v vseh navedenih pozicijah sovpadli v eni sami vokalni kvaliteti *ä/ā* (*sāstra, mātla, rāšato, nāsaš, čālo, zāmĵā, tāla, čāsān, žālōt; stāklo, sāmañ, u sāmñĕ, māgla, pāsa; ȳmāt, cvāk; gāt, brāt; sāršān, sārĕcā, lĕcā, gen. slāmā* — Krkavče).

Najpresenetljivejši je vsekakor sovpad refleksov za etimološki *e* in *ə* v navedenih legah, saj spominja na podoben pojav v štajerskih govorih. Vendar je tam razumljiv, ker je tudi dolgi *ə* prešel v *e*, tu pa je dolgi *ə* seveda zastopan z *a* oziroma *ā*. Ta istrski sovpad mora biti mlad in ga je gotovo sprožila šele vokalna redukcija.

Govorica vasi *Rakitovec, Sočerga, Trebeše* in verjetno tudi *Movraža* ima tu kot še v nekaterih drugih stvareh drugačen razvoj in do sovpada teh vokalov ni prišlo.

Za sekundarno poudarjeni *e* imajo tod dolgi *ä/ā*, za polglasnik v enaki poziciji in pod nekdanjim kratkim akcentom pa dolgi ali kratki *a*, medtem ko je polglasnik v posttoničnem zaprtem zlogu zastopan celo s širokim *o*, ki ga slišimo še v Loparju, Marezigah, Truškah in okolici (*tāta, čālo, māne; stāza, pāpor, na tāšfe, dāĵĵia, dāška, māgla; zājoc, prāsoc, lōnoc, nerĕsoc, pātōk* — Rakitovec; *tāta, lāmeš, zāmĵia; sāmĵin, pāku, dānas, skādĵin, pāpār; tuārok, luānoc, zvīrok, mĕsoc, ōson, Nĕmoc, pĕtok, čĕdon, nōȳot* — Sočerga; *klāpat, pāta, dābeu; sāmĵin, dāĵĵia, skādĵin, pōpok, mravīnoc, opājok, ȳlāpoc, sĕdon* — Trebeše; *jārom, lōnoc, čĕpoc* — Lopar).

Glas *o* se je realiziral v teh krajih bodisi v treh odtenkih kot *ūo, ō* in *ā*, kar slišimo v Marezigah in okolici za *o* in *ò*, dalje za sekundarno poudarjeni *o* oziroma za *a*, bodisi v dveh kvalitetah kot ozki dolgi *o* za nosnik *o* in *ò* ter za sekundarno poudarjeni *o* in kot *ā* za nekdanji dolgi *a*. Na področju Pomjana, Krkavč, Ravni, Nove vasi in Kort pa je novo akutirani *o* prešel v dolgi *u* in sovpadel z refleksom za stari padajoči *o*,

medtem ko je v Sočergi in Trebešah padajoči in novo akutirani *o* dal ozki *o*, sekundarno poudarjeni *o* pa prešel v glasovno skupino *uā* (*gulōp*, *zōp*, *pōt*; *kōsa*, *rōsa*, *ōso*, *kōstañ*; *nūs*, *kūlo*, *mūs*, *ūku*; *kūža*, *ūjā*, *dūber*; *brāna*, *lāne*, *māša*, *drāga* — Krkavče; *wōs*, *stwōra*, *mōs*, *bōχ*, *prōsen*; *kōža*; *kuāsa*, *ruāsa*, *duābra*, *χuādu*, *nuāsu*, *pruāsu*, *kuāña*, *luānoc*, *uākno*, *punuāci*, *tuārok*, *puātok*, *uātrok* — Sočerga). Refleks *uā* za sekundarno poudarjeni *o* navezuje področje okrog Sočerge in Trebeš na dekanski govor in ga oddaljuje od pomjanskega.

Omenjene tri vasi imajo razen tega tudi to skupno potezo, da nekdanjega dolgega *u*-ja ne zastopa več en sam refleks, temveč slišimo zanj kar po dva ali celo tri izmed tu navedenih glasov: *y*, *u*, *a*, *ua*, medtem ko povsod drugod govore notranjski refleks *y* podobno kot tudi *u* za stari padajoči *o* (*nūs*, *rūχ*).

Za dolgi vokalični *l* slišimo v tem tretjem dialektičnem pasu povsod *u*, vendar se da dokazati, da se je razvil iz starejšega *ou* po asimilaciji, tako da gre tudi tu za slovenski in ne hrvaški razvoj.

Razen navedenih posebnosti je še več drugih razločkov med tem in prejšnjima dvema dialektičnima ozemljema. Navedel bi samo še nekatere: v tem pasu predtonični in posttonični *e* teži proti *ä/ā*; kratko poudarjeni vokali so se podaljšali in bili tako eliminirani; refleksa za kratko poudarjena *i* in *ū* sta tudi tod sovpadla (*et*), vendar sta drugačna kot tam; glas *g* se je tu večinoma ohranil, če pa je postal pripornik, je še blizu zaporniku; *l* je na več krajih prešel v *j* (Sočerga, Trebeše in Krkavče), medtem ko je drugod ohranjen kot *l*; v skupini *la* je tod srednji in ne velarni *l*; neznana je sekundarna palatalizacija velarov itd.

Skratka, za ta teritorij je značilnih toliko posebnih razvojev, da sta imela Malecki in za njim Ramovš popolnoma prav, ko sta mu pripisala poseben dialekt. Vendar je kot prejšnjima dvema nedvomno tudi *temu* osnova notranjščina, ki pa je poleg že opisanih beneško-slovenskih doživela tudi intenzivne vplive sosednjih hrvaških govorov. Nasledek tega je predvsem odprava kompliciranega notranjskega diftongičnega sistema kot tudi direkten prevzem nekaterih hrvaških razvojev (*a* za *ā*, deloma *u* za *y*, *g* za *γ* itd.). Temu činitelju je najbrž treba pripisati tudi odpravo rezultatov sekundarne palatalizacije velarov, čeprav so ti tudi sicer na umiku.

Preden končam, bi rad na kratko povzel osnovne ugotovitve svojega referata:

V Brkinih se govori notranjsko narečje, ne pa istrski brkinski dialekt s tako karakteristiko, kot jo je zanj navedel Ramovš, ki je podatke prevzel po Maleckega dekanskem govoru.

Nekdanja istrsko-kranjska deželna meja ni dialektična meja med notranjščino in Ramovševim brkinskim dialektom.

Posebna istrska govornica se začneja šele na črti *Trst—Markovščina—Rakitovec* ali še bolje, na črti *Trst—Slavnik—Rakitovec*.

Od te linije pa nekako do črte *Škocjan—Kubed* se govori govornica, ki je pretežno notranjska, vendar so v njej nastali tudi neki razvoji kot rezultat intenzivnega mešanja beneško-kraških in notranjskih pojavov (*ie* za *ê*, *ie* za *e*).

V *Kubedu*, *Gračišču*, *Hrastoljah*, *Dolu* in *Zazidu* se je ohranila glasovno čistejša oblika notranjščine kot severno od tod.

Na teritoriju južno od črte *Koper—Kubed—Zazid* se govori posebno narečje, ki mu je osnova sicer tudi notranjska, vendar so nanjo v glasovnem pogledu intenzivno vplivali sosednji hrvaški govori in deloma spremenili njeno prvotno obliko (odprava diftongov!).

Rakitovec, *Sočerga*, *Trebeše* in verjetno tudi *Movraž* se v nekaterih bistvenih potezah ločijo od prejšnje govornice, hkrati pa se tesneje navezujejo na *Kubed*, *Gračišče* in *Hrastovlje* in s tem na dekansko področje (*o' > uä*).

Vsi istrski slovenski govori so sprejeli v svoj besedni zaklad veliko število zelo starih izposojenk iz beneške romanščine.

R é s u m é

Dans son étude «Les parlers slovènes en Istrie et leur genèse» l'auteur arrive aux conclusions suivantes:

1. Dans les Brkini, on parle le dialecte de la Carniole-Intérieure.
2. Le parler particulier de l'Istrie ne commence qu'au delà de la ligne Trieste—Slavnik—Rakitovec.
3. Entre cette ligne et la ligne Škocjan—Kubed on parle un parler dont le caractère prédominant est celui du dialecte de la Carniole-Intérieure, bien que certaines de ses particularités soient le résultat d'un mélange des phénomènes appartenant au Karst enitiien avec ceux propres à la Carniole-Intérieure.
4. Au Kubed et dans quelques villages de ses environs se trouve conservée une forme du dialecte de la Carniole-Intérieure plus pure en ce qui concerne la phonétique.
5. Au sud de la ligne Koper—Kubed—Zazid on parle un parler qui a pour base le dialecte de la Carniole-Intérieure, mais qui a subi l'influence intense des parlers croates voisins.